

אבני בדק

תופעה מוזרה היא בבקורת הספרות העברית שחוקרים שלכל הדעות יש להם מה לומר על זרמים והתפתחויות בספרות החדשה מפזרים דבריהם בהרצאות שבע"פ ובפירורי מאמרים ובמסות לעת-מצוא עליפני במות שונות, והרוצה להתחקות אחר השקפותיהם חייב לפשפש בכתב-יד, בסטנסילים ובחוב"ד רות, או באסופות מאמרים שרק קשר מקרי בין פרקיהן השונים לבין עצמם. כך אירע לשלושת בעלי הקתדרות בספרות חדשה, פרום¹ ב. קורצויל, ש. הלפין וד. סדן. ממילא לא נותר לו לעוסק בספרות ולקורא המשכיל אלא לברך על כל קובץ מסות ומאמרים המופיע, גם אם אין בו כדי למלא את הצרכים.

קובץ המאמרים של ד. סדן ממלא כמעט אחר דרישות המחקר הספרותי, אולם העידית שבו (כמסת-המבוא) מעורר תמיהה מה טעם לא עמד לו העורך שבו להשמיט את הויכוחים.

דמותו של ד. סדן היא דמות מופלאה של אוטודידאקט. האינסואיציה המדהימה שלו, זכרונות הפינאנסינלי וסקרנותו הרבה, הביאוהו לידי כך שיעסוק בכל תחומי המחקר הספרותי (הגנטי, הסגנוני, ההיסטורי ועוד), כשהוא מקדיש תשומת-לב רבה לפרט הספל, כביכול, ולכולל בעל-המשמעות. לאחר קבצי מאמריו העוסקים בענייני פולקלור, לשון, זכרונות ועיונים ביצירות סופרים עבריים ואידיים, כינס ב"אבני בדק" את מסותיו, רשימותיו ונאומיו שעניינם זרמים בספרות, בעיות תרגום, היחס בין הספרות העברית לספרות היהודית בלועזית ובנושאים קרובים.

המסות והרשימות מצטיינות בסגנון המדויק והחריף, ובגילוי ידיעה והתמצאות פינור מנליות בתחומים הנדונים. אלא שהואיל וסדן מעצם היותו הוא איש-הבעל-פה ורשמי מת-סוף-השבוע, לא השכיל לרכו את עיקרי רעיונותיו שפיזר משך עשרים שנה, וכך אירע שתחת קובץ שיטתי, הנותן ביטוי להשקפה אחידה, לא נתן סדן אלא זכרי שיטות בקורת ורמזי עמדות בכלל הנושאים

— כדן לה. / וסודר — כדן לה. / וגון השפתון — הלילך העדין לה. / פועלת הולכת ולא כובת-חסד, / נולדה זו הבת בימי המלחמה, / חזונה מסדנה (חזונה — אל תראה) / נתון לא ניתן כי צבועים יעלבוה! / לוא חוד העקב לה, / ארנק — "האוסנה" / לוא גם לא תגע עד ברכיים שמלה — / גו, מה כאן גרוע?

כל אלו בעיות פנימיות של כרית-המועצות, שהשירה הצעירה אינה מוסיפה הרבה להבין נתן; אבל אולי עצם העלאתן יש בה משום העזה, וטובלנותה של הצנזורה כלפי "עזות" זו באמת יש בה מן החידוש. בייחוד מעניין בתחום זה שירו של יבטושנקו "באבי יאר", המתריס בתוקף נגד האנטישמיות. אבל על נושא זה כבר נשפך מבול של דיו, ואין טעם להוסיף ולדוש בו כאן.

ראויה לציון העובדה שלמרות כל מדבר התימטיקה הפונקציונאלית עולים פה ושם גם צלילים של ליריקה אמיתית. כאלה הם, למשל, חרוזי ה"רקואם" של רוברט רנו-דסטבנסקי, שהמתרגם — אריה אהרונז — מביא ממנו שמונה קטעים.

השלם ביותר בנושא ובבנין הוא, כמדומה, שירו של קונסטנטין וישנקין, "עגבת שיר-חיים", המסתיים בהירהורים על חשבון-הנפש לעתיד-לבוא:

בין דברים שאירעו,

ייתכן שאני אוכר אז אקרוץ מירקעשבים ואדחק אחרים למחשך ולקרן-זווית.

הן אפשר כי בזכור לבבך שחור-ברקי שראית.

טרם מיט אחרון ואפל יצווה לא להיות, לא על זאת תהא מצר כי אי-שמה אימה לא עשית.

כי על זאת

שאתי לא קטפת היום.

מ. ג.

* מחרוזת מן השירה הרוסית הצעירה: מרוסית: אריה אהרונז; בשולי המחרוזת: אברהם יסעור; ספרית פועלים/שירה, 1962, 115 עמ'.

העברית ידעה "נשירה" רבה של יוצרים רבים שעברו ללשונות אחרות, ושל יוצרים שזנחו לגמרי את המסגרת החברתית-התרבותית היהודית וניסו להשתלב במסגרות התרבותיות של ארצות-מגוריהם. זרכו זו של סדן מוליכתו להערכה מחודשת של הספרות היהודית הכתובה אידיש, לאדינו וערבית ולקביעת עמדות אידיאיות כלתרי מקובלות לגמרי בכל הקשור ליחס אל ספרות יות אלו.

כאמור, סדן הוא חוקר חשוב. ראייתו הע" שירה וידענותו הרבה יכלו לסייע הרבה לקידומו של מחקר הספרות בישראל, אף כי קשה להניח שעמדותיו האידיאיות תתקבלנה. אלא שעד כה לא ערך סדן את השקפותיו כדי שיטת אחת סדורה, ותחת זאת צירף לספרו העיוני פרסראות שנונות כגון זו על הצנווריה, ורשימות-אקראי מיותרות כגון זו על האנתולוגיה "את אשר בחרתי".

שבהם היתה הבקורת הספרותית הישראלית צריכה לעסוק.

לא נותר לקרוא אלא לדקדק בקריאה ולשער מה היתה עמדתו של סדן כלפי תופעה זו או אחרת אילו פיתח האיש והרחיב את השקפתו בנושא. דוגמה מובהקת לכך הוא הפרק "אל השיתין" במסת"המבוא, בו מנתק סדן את התיאוריות השונות על-אודות אי-שיותו היוצרת של ביאליק ועל-אודות סולם החשיבות של יצירותיו השונות. לצורך זה הוא נעזר בכל האמצעים העומדים לרשות החוקר המודרני -- הפסיכולוגיה, הפילוסופיה של הלשון, החקר הגנטי ועוד -- אלא שתחת שיבוא ויפתח את בקרתו, יציג את עמדתו בהרחבה וינקוט עמדה ברורה כלפי יצירות בודדות וכלפי תופעות משור תמות ומפרידות ביצירות ביאליק ובגידורו. מסתפק הוא בהברקה או בקטע מפוסח -- וסותם, וכך קורה שמעריצם של אוארבך, ולק וקאר אינו מעז, או אינו מסוגל, ללכת אחריהם עד הסוף במסקנותיהם בחקר הספרות, וזאת על אף שאין לנו ספק שכרגע הוא היחיד המסוגל לעשות זאת.

בין אם נסכים עם סדן ובין אם לא, ברי הוא שתפיסתו המתנגדת לשרירותיות בקביעת ראשיתה ומקורותיה של הספרות העברית החדשה, וההתעלמות ממכלול הגורמים הפנימיים והחיצוניים שהשפיע על עיצובה, שקולה היא יותר מגישותיהם של קלוזנר, לחובר ותלמידיהם, שהרי לא תיתכן בקורת ספרותית הנוצרת על עצמה, מטעם אידיאולוגי זה או אחר, להתעלם מקיומן של תופעות חברתיות ותרבותיות, התמודדות עם מכלול התופעות הללו יכולה להביא את החוקר להערכות אידיאיות שונות. סדן מנסה לבחון את השפעת הזרמים הרומנטיים ביהדות האירופית של המאה הי"ח, ואת השפעתן של תופעות תרבותיות בתחום הספרות האירופית של א"י, על ההתפתחות השונות בספרות העברית החילונית. יתר על כן, סדן הוא החוקר היחיד שאינו מתעלם מן העובדה שהספרות

ספרים חדשים! יהודים באמנות החדשה

מאת
ל. קניג

תרגום: י.ד. אברמסקי

מונוגרפיות על טובי הציירים והפסלים היהודיים של המאה ה-19 וה-20: אנטר קולסקי, ליברמן, סוטין, מודיליאני, גוטליב, פיסרו, י. אדלר ואחרים.

הספר מלווה תמונות. המחיר 4.50 ל"י.

ל. א. סנקא כתבים נבחרים

מלטינית

א. א. קמינקא

הספר כולל את מיטב מסותיו של סנקא וכן שלושים ושלושה ממכתביו

כריכה נאה. המחיר 4.50 ל"י.

הוצאת דביר

* דב סדן: אבני בדק: הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1962: 288 עמ'.